

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ,
ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**до виконання кваліфікаційної роботи
здобувачами вищої освіти
освітньо-професійної програми Міжнародні економічні відносини
першого рівня вищої освіти за спеціальністю
292 Міжнародні економічні відносини
галузі знань 29 Міжнародні відносини**

ПОЛТАВА – 2022

УДК 339.9

Методичні рекомендації до виконання кваліфікаційних робіт здобувачами вищої освіти за освітньо-професійною програмою Міжнародні економічні відносини першого рівня вищої освіти за спеціальністю 292 Міжнародні економічні відносини галузі знань 29 Міжнародні відносини / О. В. Шкурупій, Т. А. Дейнека, І. Л. Загребельна. Полтава: ПДАУ. 2022. 51 с.

Рецензент: Писаренко В. В., завідувач кафедри маркетингу Полтавського державного аграрного університету, д. е. н., професор.

Методичні рекомендації до виконання кваліфікаційних робіт здобувачами вищої освіти за освітньо-професійною програмою Міжнародні економічні відносини першого рівня вищої освіти за спеціальністю 292 Міжнародні економічні відносини галузі знань 29 Міжнародні відносини розглянуто та схвалено на засіданні кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Полтавського державного аграрного університету протокол № 1 від 01 вересня 2022 р.

Методичні рекомендації до виконання кваліфікаційних робіт здобувачами вищої освіти за освітньо-професійною програмою Міжнародні економічні відносини першого рівня вищої освіти за спеціальністю 292 Міжнародні економічні відносини галузі знань 29 Міжнародні відносини «Міжнародні економічні відносини» протокол № 1 від 01 вересня 2022 р.

© Полтавський державний аграрний університет (ПДАУ)

*© Навчально-науковий інститут економіки, управління,
права та інформаційних технологій (ННІ ЕУПІТ)*

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ВИЗНАЧАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ	6
РОЗДІЛ 2. ПРИНЦИПИ ОБРАННЯ ТА ЗАТВЕРДЖЕННЯ ТЕМИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ	11
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДБОРУ НАУКОВИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНО-СТАТИСТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ, СТРУКТУРИ, ЗМІСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ТА ВИБОРУ ОБ'ЄКТУ ДОСЛІДЖЕННЯ	14
РОЗДІЛ 4. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ	19
РОЗДІЛ 5. ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ	27
ДОДАТКИ	31
Додаток А. Зразок заяви про затвердження теми кваліфікаційної роботи	32
Додаток Б. Зразок титульних сторінок кваліфікаційної роботи	33
Додаток В. Зразок завдання на кваліфікаційну роботу	34
Додаток Г. Зразок подання голові екзаменаційної комісії щодо захисту кваліфікаційної роботи	36
Додаток Д. Зразок рецензії на кваліфікаційну роботу здобувача вищої освіти	38
Додаток Е. Зразок титульної сторінки наочних матеріалів до кваліфікаційної роботи	40
Додаток Ж. Зразок реферату кваліфікаційної роботи	41
Додаток З Зразок розділу кваліфікаційної роботи «Вступ»	44
Додаток И. Зразок оформлення списку використаних джерел	46

ВСТУП

Методичні рекомендації розроблені для здобувачів вищої освіти та викладачів, які здійснюють керівництво виконанням кваліфікаційних робіт на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр» відповідно до вимог освітньо-професійної програми Міжнародні економічні відносини першого рівня вищої освіти за спеціальністю 292 Міжнародні економічні відносини галузі знань 29 Міжнародні відносини. Методичні рекомендації містять основні вимоги до змісту та оформлення кваліфікаційної роботи, організації її виконання, порядку захисту та оцінювання.

Кваліфікаційна робота має містити сукупність результатів та наукових положень, отриманих автором у ході дослідження та / або висунутих автором на захист. Її зміст повинен мати внутрішню єдність, розкривати обрану для дослідження тему, відповідати меті та завданням дослідження. Матеріал наведений у кваліфікаційній роботі є підставою свідчити про здатність автора орієнтуватися в проблемах сучасних міжнародних економічних відносин та міжнародної економічної політики, вибирати актуальну проблему для дослідження, формулювати завдання дослідження та визначати методи їх рішення, проводити аналіз першоджерел, аналізувати та використовувати наукову літературу, робити обґрунтовані висновки, оцінювати свій внесок у наукову традицію та намічати перспективи подальших досліджень. Кваліфікаційна робота є доведенням вмінь здобувача вищої освіти самостійно вести науковий пошук, використовуючи теоретичні знання та практичні навички.

Основними нормативними документами для підготовки здобувачів вищої освіти за освітньо-професійною програмою Міжнародні економічні відносини першого рівня вищої освіти за спеціальністю 292 Міжнародні економічні відносини галузі знань 29 Міжнародні відносини є такі нормативні документи:

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 №1556-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>;

2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>;

3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.06.2016 № 600 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 21.12.2017 № 1648) «Про затвердження та введення в дію Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/rekomendatsii-1648.pdf>;

4. Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2015 № 1151 «Про особливості запровадження переліку галузей знань, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1460-15>;

5. Національний освітній глосарій: вища освіта. URL: <http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/nauk%20method%20rada/glossariy.pdf>

6. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>;

7. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 292 Міжнародні економічні відносини галузі знань 29 Міжнародні відносини для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/03/292-mizhna-econom-vidnosyny-B.pdf>;

8. Освітньо-професійна програма Міжнародні економічні відносини першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 292 Міжнародні економічні відносини галузь знань 29 Міжнародні відносини URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/9496/oppmev6092022.pdf>;

9. Положення про атестацію здобувачів вищої освіти та екзаменаційну комісію у Полтавському державному аграрному університеті URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/5555/polozhennyaproatestaciyuzdovuvachivvyshchoiosvityupdau.pdf>;

10. Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в Полтавському державному аграрному університеті URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/4518/polozhennyaprozapobigannyagotovonasyt.pdf>;

11. Програма атестації здобувачів вищої освіти. Освітньо-професійна програма Міжнародні економічні відносини першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 292 Міжнародні економічні відносини 29 Міжнародні відносини. URL: <https://www.pdau.edu.ua/content/zmist-pidgotovky-zvo-za-osvitnim-stupenem-bakalavr-zi-specialnosti-mizhnarodni-ekonomichni-3>

12. Порядок про перевірку текстових документів (наукових, навчально-методичних, дисертаційних, магістерських, бакалаврських та інших робіт) на наявність запозичень з інших документів. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/4518/poryadokproperevirkugotovonasyt.pdf>

РОЗДІЛ 1

ВИЗНАЧАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Виконання кваліфікаційної роботи є інтелектуальним видом діяльності. Мета кваліфікаційної роботи – самостійне розв’язання складної задачі або комплексної проблеми у сфері міжнародних економічних відносин, що супроводжується проведенням досліджень та/або застосуванням інноваційних підходів та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Кваліфікаційна робота є важливою складовою оцінювання якості освоєння освітньо-професійної програми. Вона є підсумковою роботою, яка дає змогу виявити рівень засвоєння здобувачами вищої освіти, що пройшли підготовку за освітньо-професійною програмою Міжнародні економічні відносини першого рівня вищої освіти за спеціальністю 292 Міжнародні економічні відносини галузі знань 29 Міжнародні відносини, теоретичних знань та набуття практичної підготовки здатності до самостійної роботи за спеціальністю на первинних посадах відповідно до Національної рамки кваліфікацій.

Як метод оцінювання рівня якості підготовки здобувача вищої освіти кваліфікаційна робота має продемонструвати, що особа володіє системою спеціальних знань, які здобуті у процесі навчання та практичної підготовки на рівні новітніх досягнень науки у предметній області діяльності, що за сукупністю ознак є запорукою сформованості наукового мислення та здатності до творчої професійної діяльності, й передбачає наявність таких вмінь:

- вирішувати спеціалізовані завдання та практичні проблеми, що передбачає застосування теорій та наукових методів дослідження процесів і явищ у сфері міжнародних економічних відносин;

- працювати з інформаційними джерелами (законодавчими і нормативними документами, науковою спеціальною літературою, у тому числі виданою іноземними мовами, матеріалами Інтернету та Інтранету, даними звітності міжнародних організацій та компаній тощо);

- викладати матеріал логічно та аргументовано;

- використовувати новітні дидактичні технології і методи;

- опанувати сучасні наукові методи для проведення теоретичних і емпіричних досліджень;

- використовувати набуті навички для розроблення пропозицій і обґрунтування рекомендацій з предмета дослідження;

- генерувати та обґрунтовувати гіпотези, ідеї, пропозиції у предметній сфері наукових досліджень;

- робити висновки за результатами проведених досліджень.

Виклад змісту кожного питання кваліфікаційної роботи має бути цілісним, логічним, доказовим і пояснювальним та науково аргументованим. *Кваліфікаційна робота повинна відповідати таким вимогам:*

- системності аналізу проблеми відповідно до предмета наукового дослідження;

- обґрунтованості пропозиції з розв’язання спеціалізованих завдань за тематикою дослідження, що є актуальними для практики міжнародних

економічних відносин;

- конкретності та чіткості виведення висновків;
- правильності оформлення;
- наявності необхідних супровідних документів.

Тема кваліфікаційної роботи має відображати проблематику міжнародних економічних відносин і конструюватися на основі нормативного змісту підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованого у результатах навчання, що визначають складові професійної компетентності бакалавра.

Кваліфікаційна робота виконується на основі поглибленого вивчення спеціальної вітчизняної та зарубіжної літератури за обраною проблематикою та наявної міжнародної економічної практики. Вона обов'язково повинна містити результати власних наукових пошуків, отриманих автором у рамках проведеної роботи щодо вивчення об'єкта дослідження; вирішувати науково-практичні завдання у сфері майбутньої професійної діяльності.

Кваліфікаційна робота виконується на основі та за використання таких інформаційних джерел: матеріалів та аналітичних звітів міжнародних організацій і дослідницьких агенцій (ООН, ОЕСР, Групи Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Всесвітнього економічного форуму, Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН, Європейського парламенту тощо); нормативно-правових актів та офіційної статистики країн; документів фінансової звітності багатонаціональних підприємств (MNE); результатів досліджень науково-дослідних організацій (Національного інституту стратегічних досліджень України, Центру європейських політичних досліджень, Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції тощо), а також консалтингових компаній.

Кваліфікаційна робота має бути написана державною мовою, науковим стилем, логічно й аргументовано.

Основні етапи підготовки та виконання кваліфікаційної роботи:

- вибір і затвердження теми роботи;
- складання і затвердження розгорнутого плану та завдання на кваліфікаційну роботу;
- опрацювання літературних джерел;
- збір, вивчення і обробка інформації, необхідної для виконання роботи;
- узагальнення теоретичного матеріалу та виконання розділу роботи, зміст якого передбачає концептуальне обґрунтування проблеми, що досліджується;
- проведення аналітичних досліджень та виконання розділу роботи, зміст якого передбачає оцінку сучасної практики міжнародних економічних відносин;
- оформлення тексту роботи;
- попередній захист роботи на кафедрі;
- нормоконтроль;
- доопрацювання роботи у разі наявності зауважень і пропозицій.

До змісту кваліфікаційних робіт пред'являється низка вимог, найважливішими з яких є:

- опрацювання і критичний аналіз спеціальної наукової літератури з теми роботи;
- вивчення проблеми, яка підлягає дослідженню;
- з'ясування еволюції наукової думки щодо пізнання сутності досліджуваної проблеми;
- аналіз практики, за якої відбувається об'єктивація досліджуваного процесу або явища;
- чітке визначення об'єкту, предмету, мети, завдань, методів дослідження;
- узагальнення результатів дослідження, обґрунтування висновків і практичних рекомендацій.

*Кваліфікаційна робота виконується обсягом 2,0-2,5 авторських аркушів (1 д.а. дорівнює 40 000 друкованих знаків, що відповідає 22 сторінкам друкованого тексту). Допускається відхилення в межах $\pm 10\%$. Зважаючи на це, оптимальний обсяг **основного тексту** роботи – 40 сторінок друкованого тексту. Рекомендована кількість використаних джерел – 20-30. Кількість додатків не обмежується.*

Для ознайомлення зі змістом та результатами кваліфікаційної роботи подається реферат, написаний державною та англійською мовами. Загальний обсяг реферату до 4 сторінок. У ньому висвітлюється інформація щодо структури дослідження, кількості додатків, ілюстрацій, таблиць, використаних джерел, обсягу кваліфікаційної роботи. Також у конкретизованій формі надається виклад основного змісту дослідження (за розділами роботи), наводяться висновки та зазначаються публікації здобувача (за наявності).

У рефераті, крім того, розміщують анотації українською та англійською мовами. Анотація є узагальненим коротким викладом змісту досліджуваної в рамках кваліфікаційної роботи проблеми. В ній стисло наводяться відомості про основні результати дослідження із зазначенням їх практичного значення. Обсяг анотації становить 800-1000 знаків з пробілами. У анотації зазначається таке: прізвище та ініціали здобувача вищої освіти, назва кваліфікаційної роботи, основний зміст та результати дослідження. Окремо зазначаються ключові слова (слова специфічної термінології за темою, які найчастіше зустрічаються у кваліфікаційній роботі). Вони наводяться у називному відмінку. Кількість ключових слів – 5-10 (додаток Ж).

Оформлення кваліфікаційної роботи має відповідати загальним вимогам до наукових робіт згідно з державним стандартом ДСТУ 3008-95 «Документація. Звіти у сфері науки та техніки. Структура і правила оформлення»; оформлення списку використаних джерел – стандарту ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Оформлення супровідних документів щодо виконання кваліфікаційної роботи та її захисту повинно відповідати обов'язковим для вищих навчальних закладів України та Полтавського

державного аграрного університету вимогам. Процедурно перевірка дотримання вимог формату кваліфікаційної роботи та документів, що її супроводжують відбувається через проведення нормоконтролю. Його здійснює науково-педагогічний працівник, що має відповідне навчальне навантаження. Завершену і оформлену належним чином кваліфікаційну роботу автор підписує на останній сторінці списку використаних джерел.

При написанні кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти повинен дотримуватись академічної доброчесності. Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

В рамках виконання кваліфікаційної роботи академічна доброчесність проявляється, насамперед, у такому:

- здійснення посилань на джерела інформації у разі використання автором кваліфікаційної роботи ідей, розробок, тверджень, відомостей, що йому не належать;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну творчу діяльність.

Порядок дотримання академічної доброчесності у Полтавському державному аграрному університеті регламентований такими документами: «Кодекс академічної доброчесності», «Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату», «Кодекс про етику викладача та здобувачів вищої освіти», «Тимчасове положення про перевірку кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти на наявність запозичень в інших документах».

В Університеті формами прояву академічної недоброчесності визнані: 1) академічний плагіат; 2) самоплагіат; 3) фабрикація; 4) фальсифікація; 5) списування; 6) обман; 7) хабарництво; 8) необ'єктивне оцінювання; 9) хибне співавторство.

Рекомендовані дії згідно розмірів показників текстових збігів/ідентичності/схожості для кваліфікаційної роботи такі:

Частка ідентичності, %	Рівень оригінальності твору	Рекомендована дія
Понад 80	Високий	Текст вважається оригінальним та не потребує додаткових дій щодо запобігання неправомірним запозиченням
Від 60 до 80	Достатній	Текст вважається оригінальним з деякими ознаками плагіату. Робота допускається до захисту.
Від 50 до 60	Задовільний	Наявні окремі ознаки академічного плагіату. Слід пересвідчитись у наявності посилань на першоджерела для цитованих фрагментів. Матеріал потребує уваги наукового керівника. Робота допускається до захисту.
Менше 50	Низький	Наявні істотні ознаки плагіату. Матеріал до розгляду не приймається. У подальшому він може бути прийнятий за умови доопрацювання з обов'язковою наступною перевіркою на оригінальність доопрацьованого твору

Для перевірки кваліфікаційної роботи на академічний плагіат здобувачі вищої освіти заповнюють і підписують заяву щодо самостійності виконання роботи. Цією заявою підтверджують факт відсутності в роботі запозичень з друкованих та електронних джерел третіх осіб, не підкріплених відповідними посиланнями, й інформованість про можливі санкції у випадку виявлення плагіату. Здобувачі вищої освіти несуть відповідальність за такі дії: неподання або несвоєчасне подання своєї кваліфікаційної роботи на перевірку; недотримання вимог наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань; порушення загальноприйнятих правил цитування та посилань на використані інформаційні джерела. У цих випадках робота спрямовується на доопрацювання та повторну перевірку. За повторне порушення робота відхиляється, а здобувачу вищої освіти призначається нова дата захисту.

Рекомендується використовувати наступне програмне забезпечення для пошуку ознак плагіату:

- StrikePlagiarism.com, <https://strikeplagiarism.com/uk/>;
- Unicheck, <https://unicheck.com/uk-ua>;
- Advego Plagiatus, <http://advego.ru/plagiatus/> (безкоштовний он-лайн ресурс);
- Etxt Antiplagiat, <http://www.etxt.ru/antiplagiat/> (безкоштовний он-лайн ресурс);
- Text.ru - <https://text.ru> (безкоштовний он-лайн ресурс);
- AntiPlagiarism, <https://www.etxt.ru/antiplagiat/> (безкоштовний он-лайн ресурс);
- Content-Watch.ru, <https://content-watch.ru/text/> (безкоштовний он-лайн ресурс).

РОЗДІЛ 2

ПРИНЦИПИ ОБРАННЯ ТА ЗАТВЕРДЖЕННЯ ТЕМИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Тематика кваліфікаційних робіт відображає актуальні проблеми розвитку міжнародних економічних відносин. Здобувачам вищої освіти пропонуються перелік тем кваліфікаційних робіт, розкриття змісту яких передбачає вивчення сучасного стану розвитку світового господарства, системи міжнародних економічних зв'язків, місця України в процесах міжнародного поділу праці, інтернаціоналізації та глобалізації тощо. **Рекомендована тематика кваліфікаційних робіт** наведена нижче.

1. Інтернаціоналізація економіки як ключова передумова сучасного розвитку національних господарств (на прикладі конкретної країни).
2. Інтернаціоналізації бізнесу: сучасні форми та визначальні тенденції розвитку.
3. Особливості сучасного міжнародного поділу праці.
4. Транснаціоналізація як функція міжнародного поділу праці та вища стадія інтернаціоналізації.
5. Держава-суб'єкт міжнародних відносини в системі сучасних світогосподарських зв'язків (на прикладі конкретної держави).
6. Лібералізація та протекціонізм у сучасній зовнішньоторговельній політиці країн.
7. Технічні бар'єри як інструмент зовнішньоторговельної політики країн.
8. Напрями зовнішньоекономічної політики України.
9. Експортний потенціал українських виробників (на прикладі конкретної галузі).
10. Стан і перспективи розвитку агроекспорту України.
11. Інструменти захисту національних економічних інтересів у практиці сучасних міжнародних торговельних відносин між країнами.
12. Сучасні тенденції міжнародних торговельних відносин.
13. Сучасний стан, структура та тенденції розвитку світового ринку послуг.
14. Міжнародна торгівля комерційними послугами (на прикладі конкретної групи послуг).
15. Тенденції розвитку світового ринку високотехнологічних продуктів.
16. Міжнародні відносини на світовому ринку праці.
17. Сучасна міграційна політика (на прикладі країни або групи країн).
18. Розвиток світового ринку інформаційних технологій.
19. Малий та середній бізнес в міжнародних економічних відносинах (на прикладі конкретної компанії).
20. Особливості діяльності багатонаціональних підприємств на світових ринках (на прикладі конкретної *MNE* та конкретного ринку).
21. Міжнародний франчайзинг як інструмент міжнародної кооперації (на прикладі конкретної компанії).
22. Сучасна практика співробітництва країн з міжнародними фінансовими організаціями (на прикладі конкретної організації: *IMF*, *WBG*, *EBRD*, *EIB*).
23. Міжнародні організації як суб'єкти глобальної економіки.
24. Роль *WEF* у вирішенні глобальних проблем розвитку.

25. Ефективність співробітництва України з міжнародними економічними організаціями (на прикладі *WTO*.)

26. Багатостороннє економічне співробітництво України (на конкретному прикладі регіональної економічної інтеграції країн Європи, Латинської Америки, Африки, Північної Америки або Азії).

27. Двосторонні економічні відносини України (на прикладі конкретної країни-партнера).

28. Прямі іноземні інвестиції: світові тенденції, стимули та проблеми залучення в економіку країн.

29. Криптовалюта як інноваційний інструмент світового фінансового ринку.

30. Розвиток цифрової економіки та її секторів.

31. Інноваційний розвиток економіки країн (на прикладі конкретної країни або групи країн).

32. Інноваційно-інвестиційний механізм забезпечення технологічної конкурентоспроможності країн-лідерів.

33. Інноваційно-інвестиційний механізм забезпечення технологічної конкурентоспроможності України в умовах цифрової економіки

34. Економічний розвиток країн Західної Європи: рівень збалансованості, ризику, перспективи, можливості.

35. Нові індустріальні країни: передумови, моделі та перспективи соціально-економічного розвитку.

36. Міжнародна інтеграція як форма економічної дипломатії: сучасний стан та перспективи розвитку.

37. Економічна дипломатія: практика реалізації глобалізованих економічних відносин.

38. Поточний стан і пріоритети енергетичної політики України в контексті сучасних міжнародних політико-економічних відносин.

39. Кроскультурні аспекти міжнародних відносин у розвитку сучасного бізнесу.

40. Асиметрії сучасного світового економічного розвитку.

41. Трансформація регіональної політики ЄС.

42. Глобальні тренди світового економічного розвитку.

43. Екологічні проблеми в сучасній світовій економіці та шляхи їх подолання.

44. Подолання бідності як чинник глобального економічного зростання.

Також здобувачі вищої освіти можуть подавати власні пропозиції щодо тематики кваліфікаційних робіт та виносити їх на розгляд кафедри економіки та міжнародних економічних відносин.

Теми кваліфікаційних робіт здобувачі вищої освіти обирають самостійно за консультацій та професійних порад викладачів кафедри (наукових керівників). Обрана тема кваліфікаційної роботи затверджується протоколом засідання кафедри та подається до наказу по Університету. Закріплення теми кваліфікаційної роботи, призначення наукового керівника затверджується наказом ректора Полтавського державного аграрного університету. Виконання декількох кваліфікаційних робіт різними особами на однакову тему не допускається (додаток А).

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДБОРУ НАУКОВИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНО-СТАТИСТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ, СТРУКТУРИ, ЗМІСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ТА ВИБОРУ ОБ'ЄКТУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Підбір літературних та інформаційно-статистичних джерел – важлива складова виконання кваліфікаційної роботи. Для ґрунтовного дослідження за темою кваліфікаційної роботи значущими є принципові положення, відображені у документах міжнародних організацій (ООН, ЮНКТАД, Групи Світового Банку, Всесвітнього економічного форуму, СОТ, МВФ тощо), а також у нормативних актах України (Законах України, Указах Президента, Постановах Кабінету Міністрів України тощо).

Правильно підібрана інформація є теоретичним і експериментальним підґрунтям для успішного наукового дослідження за темою кваліфікаційної роботи та вирішення поставлених дослідником завдань. Важливими джерелами первинної інформації є насамперед книги, монографії, наукові статті у періодичних виданнях, матеріали конференцій. Корисними при виконанні кваліфікаційної роботи також є довідники, енциклопедії тощо. Виконуючи кваліфікаційну роботу, здобувач вищої освіти не може обмежуватися реферуванням літературних джерел або простим описом тієї чи іншої проблеми – за такого дослідження відбувається творча робота.

Організація збору і систематизації даних для проведення наукових досліджень передбачає: визначення переліку питань, що будуть вивчатися; встановлення хронологічних меж пошуку необхідної літератури; уточнення можливості використання літератури зарубіжних авторів; пошук інформації в Інтернеті.

Робота з науковими та інформаційно-статистичними виданнями передбачає виявлення дійсно наукових фактів – елементів, які утворюють основу наукового знання та відображають об'єктивні властивості речей, процесів і явищ. Їм властиві такі ознаки: новизна, точність, об'єктивність, достовірність.

Літературні джерела дозволять ознайомитися з результатами наукових досліджень з проблеми, яка становить зміст проблематики кваліфікаційної роботи, та обґрунтувати методику її виконання. Ця інформація, поєднана з фактичними матеріалами об'єкту дослідження, дає змогу сформулювати висновки і пропозиції.

Опрацювання джерел інформації створює необхідні передумови для наукової творчості здобувача вищої освіти, розширення сфери його професійного пізнання, набуття навичок критичного аналізу значущих економічних подій, що відбуваються в системі сучасних міжнародних відносин, поведінкових моделей, застосовуваних компаніями в міжнародному бізнесі, глобальних процесів і явищ тощо.

Вибір об'єкту дослідження здобувач вищої освіти здійснює самостійно. Ним може бути діяльність будь-якого суб'єкта міжнародних економічних відносин (країна, компанія, міжнародна організація) або результат їх взаємодії у

будь-якій сфері міжнародної економічної діяльності (торгівля, виробниче кооперування, посередницька діяльність, регуляторна діяльність тощо). Дослідження може висвітлювати зміст господарських взаємодій, що відбуваються на будь-якому рівні системи міжнародних економічних відносин мікроекономічному, макроекономічному, наддержавному.

На основі виконаних здобувачем вищої освіти досліджень у кваліфікаційній роботі повинні бути сформульовані та обґрунтовані визначальні наукові положення, сукупність яких утворює теоретично-прикладне обґрунтування проблеми, що має суттєве економічне, соціально-економічне, управлінське чи інше значення. Виконання кваліфікаційної роботи повинно підтвердити спроможність здобувача вищої освіти генерувати й обґрунтовувати наукові та практично значущі ідеї, самостійно здійснювати дослідження.

Структуру кваліфікаційної роботи визначають її змістовні складові та атрибутивні елементи: титульний аркуш; завдання на кваліфікаційну роботу; зміст; перелік умовних позначень (при необхідності); зміст; вступ; розділи основної частини; висновки; список використаних джерел; додатки.

Титульний аркуш. Приклад його оформлення наведено в додатку Б. За титульною сторінкою наводяться послідовно інші складові документу.

Завдання на кваліфікаційну роботу визначаються як структурований опис змісту роботи із зазначенням назв розділів та календарний план виконання дослідження. Завдання затверджується керівником кваліфікаційної роботи, та завідувачем випускової кафедри (додаток В).

Зміст визначається згідно з темою кваліфікаційної роботи. Первинно він відображається в плані, який затверджується науковим керівником. Як складова документу, яким є кваліфікаційна робота, зміст розміщується після завдання. Він відображає найменування та номери початкових сторінок усіх необхідних складових кваліфікаційної роботи, а саме: вступу, усіх розділів і підрозділів, висновків; списку використаних джерел, додатки. Наведений у кваліфікаційній роботі зміст і план, затверджений науковим керівником, сутнісно і редакційно відрізнятися не повинні.

Перелік умовних скорочень подається у кваліфікаційній роботі, якщо в ній вжито специфічну термінологію, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення тощо. Зазначений перелік складається за потреби.

Вступ. У цій частині роботи виокремлюють такі обов'язкові елементи: 1) актуальність досліджуваної проблеми (обґрунтування вибору теми дослідження); 2) зв'язок роботи з плановими науковими дослідженнями кафедри за міжнародними та державними (зокрема грантовими) програмами, а також за госпдоговірною та ініціативною тематикою науково-дослідних робіт; 3) мета та завдання дослідження; 4) об'єкт; 5) предмет; 6) методи; 7) інформаційна база дослідження; 8) практична значущість; 9) апробація результатів дослідження та публікації автора; 10) структура та обсяг кваліфікаційної роботи (додаток З).

Актуальність теми подається у вигляді критичного аналізу та визначення напрямів розв'язання досліджуваної проблеми, обґрунтування необхідності таких наукових розвідок для компаній, країн, регіональних об'єднань, світового суспільства в цілому. Висвітлення актуальності повинно бути небагатослівним, визначати сутність наукової проблеми. Також у цій частині вступі зазначається ступінь розробки наукової проблеми вітчизняними та зарубіжними дослідниками;

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами – вказується, в рамках яких з перелічених видів науково-дослідної роботи виконувалась кваліфікаційна робота. Зазначається така атрибутивна інформація: назва науково-дослідної теми та номер державної реєстрації науково-дослідної теми, найменування організації, де виконувалася робота; назва проекту, грантодавець, грантоотримувач, період дії гранту (за наявності такої участі автора).

Мета та завдання роботи повинні бути чітко сформульованими та відображати тематику дослідження.

Об'єкт дослідження кваліфікаційної роботи – це процес або явище, яке породжує проблемну ситуацію і обране для дослідження.

Предметом дослідження кваліфікаційної роботи є соціально-економічні закономірності функціонування та розвитку об'єкта, його властивості тощо. Предмет дослідження міститься в межах об'єкта.

Об'єкт і предмет як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове та корелюють безпосередньо з метою і завданнями дослідження.

Методи досліджень – спосіб набуття достовірних наукових знань, умінь та практичних навичок у різних сферах діяльності. Перераховуються використані наукові методи дослідження та змістовно визначається, що саме досліджувалось кожним методом. Вибір методів дослідження повинен забезпечити достовірність отриманих результатів та висновків.

Інформаційна база – наводиться перелік видів джерел інформаційного забезпечення дослідження.

Практична значущість визначається як подання відомостей щодо впровадження отриманих результатів в діяльність компаній, установ тощо.

Апробація результатів дослідження містить відомості щодо опублікованих наукових статей, тез доповідей, виступів на науково-практичних конференціях, де були оприлюднені результати дослідження за темою кваліфікаційної роботи.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи повинні інформувати про обсяг роботи (кількість сторінок), структурні частини роботи, кількість таблиць, рисунків.

Основну частину кваліфікаційної роботи утворюють розділи і підрозділи, що входять у їх склад. Всі складові кваліфікаційної роботи є взаємопов'язаними та послідовно відображають теоретико-методологічний, дослідницько-аналітичний і проектно-рекомендаційний зміст дослідження.

Окремою складовою кожного розділу є висновки, зміст яких конкретизує результати наукових і прикладних досліджень, отриманих автором і описаних в рамках цієї частини роботи.

Рекомендовані підходи до структурування кваліфікаційної роботи за обсягом викладеного матеріалу для оптимального обсягу кваліфікаційної роботи (40 сторінок):

а) вступ – три сторінки;

б) викладення основної частини тексту в двох розділах у середньому по 15-17 сторінок кожний (перший розділ може бути дещо меншим за другий, але не навпаки). У першому розділі – два підрозділи, у другому розділі – два або три. У склад розділів входять також такі структурні елементи як «Висновки до розділу 1» і «Висновки до розділу 2» обсягом 1-1,5 сторінки;

в) прикінцеві висновки 3 сторінки.

Рекомендовані варіанти структурування кваліфікаційної роботи за змістом викладеного матеріалу.

Перший розділ кваліфікаційної роботи. У цій частині роботи міститься огляд літератури та розкриваються основні теоретичні положення досліджуваної теми. При огляді літератури насамперед використовуються новітні видання, зокрема, монографії та наукові статті з часописів останніх років. В залежності від визначеної мети та поставлених завдань науковому аналізу піддаються найважливіші положення теорії, що пояснюють зміст та особливості сучасних міжнародних відносин. Також у цьому розділі, як правило, визначаються засади методології дослідження.

Другий розділ кваліфікаційної роботи. Зміст цього розділу віддзеркалює сучасну практику міжнародних економічних відносин і містить оцінку стану, динаміки, основних тенденцій розвитку світової господарської системи. У другій частині роботи досліджується емпірика сучасних міжнародних відносин. Розглядаються процеси та явища, наявність і розвиток яких виступає як продукт взаємодії суб'єктів – держав, міжнародних організацій, компаній тощо. Економічний аналіз у другому розділі ґрунтується на цифрових даних, відображених у офіційних матеріалах і звітах міжнародних організацій, консалтингових агентств, фінансових звітах міжнародних компаній тощо. Інформаційну базу дослідження становлять також нормативно-правові акти органів законодавчої та виконавчої влади, що регламентують зовнішньоекономічну діяльність України, данні Державної служби статистики України та інші офіційні джерела. Масив даних має бути достатнім для коректного аналізу, у тому числі, із застосуванням математичних методів.

Цей розділ кваліфікаційної роботи є дослідницько-аналітичним і проектно-рекомендаційним, де автором пропонуються заходи, прийоми, методи, засади, механізми вирішення певної суспільно значущої проблеми у таких сферах як зовнішньоекономічна політика держави, ефективність діяльності міжнародної компанії, двостороннє або багатостороннє економічне співробітництво тощо (проблему визначають мета та завдання дослідження). У цьому розділі набувають остаточно завершеної форми обґрунтування тих основних

положення дослідження, які у кінцевому підсумку будуть формалізовані як висновки та пропозиції автора.

Висновки кваліфікаційної роботи впливають з досліджень, що описані у розділах та узгоджуються з висновками за кожним з із них. Вони повинні віддзеркалювати сутність дослідженої проблеми, бути конкретними та корисними для практичної діяльності. Цей розділ містить короткий виклад результатів дослідження та рекомендації щодо їх науково-практичного використання. Пропозиції здобувача вищої освіти впливають з його власних досліджень, засновуючись на науковій аргументації та економічно обґрунтованих розрахунках. Отже, у розділі «Висновки» подаються найбільш важливі наукові та практичні результати, які сприяли досягненню мети та розв'язанню завдань дослідження. Формат викладення матеріалу у цій прикінцевій частині роботи може бути таким: 1) у вигляді переліку за наскрізною нумерацією (рекомендовано) або 2) суцільним текстом за виділенням абзаців.

У списку використаних джерел наводяться ті з них, на які у тексті є посилання, а також ті, які використано при викладі конкретних наукових положень. Список складається із законодавчих актів, нормативних матеріалів, вітчизняної та зарубіжної наукової спеціальної літератури, фахових наукових видань, інформаційних ресурсів Інтернету. Корисними при виконанні кваліфікаційної роботи також є довідники, енциклопедії тощо. Використання навчальної літератури – підручників, навчальних посібників, практикумів тощо – не повинно домінувати над використанням наукової літератури. При написанні кваліфікаційної роботи повинна використовуватись новітня література, в якій висвітлюються актуальні проблеми розвитку міжнародних економічних відносин. Такими вважаються передусім видання за останні п'ять років.

У додатках наводяться допоміжні матеріали: копії документів, витяги із законодавчо-нормативних документів, звіти, інструкції/положення/правила, результати соціологічних та маркетингових досліджень, великі за обсягом наведення матеріалу таблиці, рисунки тощо.

РОЗДІЛ 4

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Загальні вимоги до оформлення кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота є документом, який має форму друкованого тексту на одній стороні аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм). Міжрядковий інтервал – 1,5; шрифт – Times New Roman; номер шрифту – 14. Рекомендований розмір берегів такий: лівий – 30 мм, правий – 15 мм, верхній – 20 мм, нижній – 20 мм; мінімально допустимий розмір берегів такий: лівий – 20 мм, правий – 10 мм, верхній – 20 мм, нижній – 20 мм.

Загальні вимоги до нумерації. В кваліфікаційній роботі нумерації піддаються сторінки розділи, підрозділи, ілюстрації і таблиці, додатки. Нумерацію сторінок, розділів, пунктів, підпунктів, рисунків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знаку «№».

Нумерація сторінок кваліфікаційної роботи є наскрізною. Першою сторінкою роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок, але не нумерують. Також враховують, але не нумерують сторінки, на яких розміщено «Завдання на кваліфікаційну роботу», «Зміст», «Перелік умовних скорочень». Номера проставляються починаючи зі сторінки розділу «Вступ» у правому верхньому куті без крапки в кінці.

До загального обсягу роботи входять додатки, список використаних джерел, таблиці та рисунки, які повністю займають сторінку.

Нумерація та розміщення в тексті заголовків складових кваліфікаційної роботи. Складові кваліфікаційної роботи «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ» не нумерують.

Частини основного тексту кваліфікаційної роботи нумерують так: номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», без крапки. Після цього з нового рядка друкують заголовок розділу великими літерами.

Приклад 1:

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОНВЕРГЕНЦІЇ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РИНКІВ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. Наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Далі зазначають назву підрозділу. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Наприкінці заголовка крапки не ставлять.

Заголовки структурних частин роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ»

друкуються великими літерами та розміщуються симетрично до тексту. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Кожна зазначена складова кваліфікаційної роботи починається з нової сторінки.

Відстань між заголовком розділу та підрозділу – 1 рядок, між заголовком та текстом – 1 рядок. Між останнім реченням попереднього підрозділу та заголовком наступного підрозділу робиться відступ 2 рядки.

Нумерація та розміщення в тексті ілюстрацій. Схеми, графіки, карти тощо необхідно подавати в роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації, які розміщені на окремих сторінках кваліфікаційної роботи, включають до загальної нумерації сторінок.

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Номер ілюстрації складається з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка.

Приклад 2:

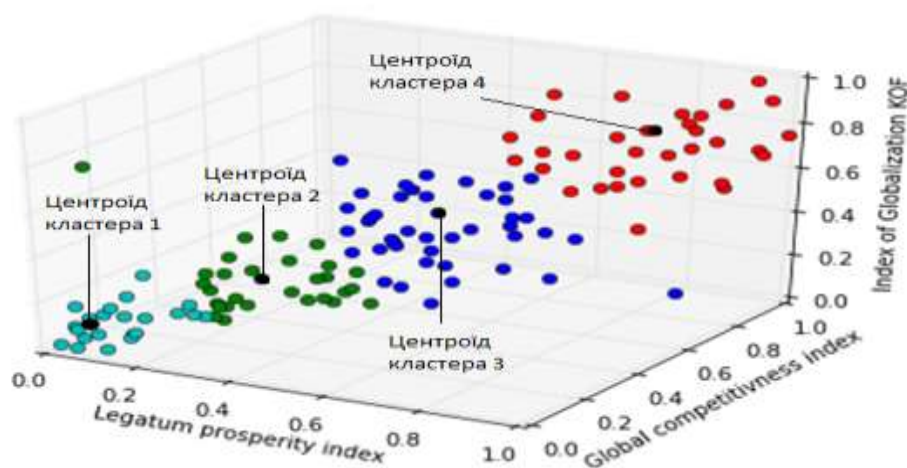

Рис. 2.4. Кластеризація країн за станом їх економічного розвитку, 2010–2020 рр.
Джерело: розроблено автором на основі [5, 6, 9, 12].

У тексті, де викладається матеріал, пов'язаний з ілюстрацією, має бути посилання на нього. Таке посилання подають як вислів, розміщений у круглих дужках «(рис. 2.4)». Не можна робити посилання на ілюстрації як самостійні фрази, в яких лише повторюється те, що міститься у підписі.

Якість ілюстрацій повинна забезпечувати їх чітке відтворення. Скановані графіки, діаграми тощо використовувати заборонено.

За необхідності ілюстрації доповнюють пояснювальними даними (підрисунковий підпис). Також рисунок може супроводжуватись експлікацією, яка будується так: деталі сюжету позначають цифрами, що виносять у підпис, супроводжуючи їх текстом. Експлікація не замінює загального найменування сюжету, а лише пояснює його.

Відстань між назвою рисунку і текстом 1 рядок.

Нумерація та розміщення в тексті таблиць. Їх (як і рисунки) нумерують послідовно у межах розділу (за винятком таблиць, поданих у додатках). В правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка. Таблиці (так само як і ілюстрації) необхідно подавати в роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Якщо вони розміщені на окремих сторінках кваліфікаційної роботи, їх включають до загальної нумерації сторінок.

Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею. Її друкують симетрично до тексту. Назву і слово «Таблиця» починають з великої літери. Атрибутивні ознаки таблиці наведені нижче.

Приклад 5:

Таблиця Х.Х

Назва таблиці					
Шапка					
Рядки					

Бокова частина (заголовки рядків)   Графи (колонки)

За логікою побудови таблиці її логічний суб'єкт, або підмет (позначення тих предметів, які в ній характеризуються), розміщують у боковій частині, шапці, чи в них обох, а не в центрі таблиці, присудок, таблиці (тобто дані, якими характеризується підмет) – у центральній частині, а не в шапці чи боковій частині. Кожен заголовок над графою стосується всіх даних цієї графи, кожен заголовок рядка в боковій частині – всіх даних цього рядка.

Заголовок кожної графи в шапці таблиці мусить бути по можливості коротким. Слід уникати повторів тематичного заголовка в заголовках граф, одиниці виміру зазначати у тематичному заголовку, виносити до узагальнюючих заголовків слова, що повторюються.

Заголовки граф починаються з великих літер, підзаголовки – з маленьких, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними. Графу з порядковими номерами рядків до таблиці включати не треба. Одиниці виміру зазначають у тематичному заголовку, а також виносять до узагальнюючих заголовків слова, що повторюються.

Приклад 3:

Таблиця 1.1

Топ-5 компаній світу за ринковою капіталізацією за версією ринкових даних платформ CompaniesMarketCap, TradingView та MarketScreener, 2021 р.

Рейтинг	Компанія	Ринкова капіталізація, трлн дол. США	Активи, млрд дол. США	Продажі, млрд дол. США	Країна
1	Apple	2,5	373,7	261,7	США
2	...	...	...	...	...
3	...	...	...	...	...
4	...	...	...	...	...
5	...	...	...	...	...

Джерело: [16].

Таблицю розміщують у тексті, таким чином, щоб не можна було читати без повороту переплетеного блоку роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на інший аркуш. При перенесенні частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово «Таблиця» та її номер вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова «Продовж. табл.» і вказують номер таблиці, наприклад: «Продовж. табл. 1.1».

Приклад 3:

Таблиця 1.2

Ключові компетенції державних службовців окремих країн

Країна	Компетенції
1	2
США: для всіх службовців; додаткові для вищих службовців	Базові компетенції: прагнення до особистого розвитку; порядність, навички міжособистих відносин; мотивація державного службовця; усна комунікація; письмова комунікація. Лідерські метакомпетенції: лідерство змін, управління людьми, орієнтація на результат, бізнес-інтелект, здатність об'єднувати [13, с. 35-36].
Франція	Адаптивність; уміння вести переговори; уміння оцінювати діяльність; лідерство; управління знаннями; управління людськими ресурсами; управління мережами; інноваційні вміння; підвищення кваліфікації; уміння управляти проектами; комунікабельність [10, с. 15]
Велика Британія	Пропонувати мету та напрям діяльності; мати особистий вплив; мислити стратегічно; вчитися та вдосконалюватися; актуалізувати надання 12 послуг [10, с. 15].
Канада: вищі службовців	Інтелектуальні компетенції; управлінські компетенції; компетенції, пов'язані з людськими взаєминами; особистісні характеристики [10, с. 16].
Сингапур	Інтелектуальні здатності (HAIR); орієнтація на досягнення; лідерство [13, с. 27].

..... Розрив сторінки.....

1	2
Казахстан	Особисті: комунікабельність; здатність працювати з громадянами; здатність до самовдосконалення; лідерство (для державних службовців, які займають керівні посади). Формальні: знання стратегічних і програмних документів в сфері повноважень державного органу; виконання посадових обов'язків; застосування професійних знань, а також комунікаційних та інформаційних технологій; дотримання державної і трудової дисципліни, а також норм Кодексу честі державних службовців [13, с. 49].
Україна	Компетенції у спілкуванні та соціальній взаємодії; інтелектуальні компетенції: аналітичне мислення, бачення майбутнього; компетенції інноваційної діяльності: креативне мислення; управлінські компетенції: стратегії діяльності [10, с. 16].

Таблицю з великою кількістю граф також можна ділити на частини. Тоді її фрагменти розміщуються один під одним у межах однієї сторінки. Якщо рядки або графи таблиці виходять за формат сторінки, то в першому випадку в кожній частині таблиці повторюють її шапку, в другому випадку – заголовки рядків.

Текст в таблиці, як правило, подають 12 шрифтом, у виняткових випадках 10 шрифтом. Примітки до тексту і таблиць, в яких наводять довідкові та пояснювальні дані, нумерують послідовно в межах однієї сторінки. Якщо приміток на одному аркуші кілька, то після слова «Примітки» ставлять двокрапку (шрифт Times New Roman 12-го розміру, інтервал 1,0 («одинарний»). Якщо є одна примітка, то її складові частини не нумерують і після слова «Примітка» ставлять крапку. Якщо цифрові або інші дані в якомусь рядку таблиці не подають, то в ньому ставлять прочерк. Якщо показник не розраховується – ставиться «х».

Нумерація та розміщення в тексті формул. Формули в роботі (якщо їх більше однієї) нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставлять крапку. Номери формул пишуть біля правого берега аркуша на рівні відповідної формули в круглих дужках.

При використанні формул у кваліфікаційній роботі необхідно дотримуватися встановлених правил їх оформлення. Формули виконуються в редакторі формул Microsoft Equation 3.0. Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів наводяться безпосередньо під формулою в тій послідовності, в якій вони наведені у формулі. Значення кожного символу та числового коефіцієнта доцільно подавати з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки. Порядкові номери позначають арабськими цифрами в круглих дужках біля правого поля сторінки без крапок від формули до її номера. Номер формули-дробу подають на рівні основної горизонтальної риски формули (приклад 4).

Рівняння і формули повинні бути відокремлені від тексту. Вище і нижче кожної формули залишають інтервал, що становить один рядок. Якщо рівняння не вміщується в один рядок, його продовжують на наступному після знаку рівності (=) або після знаків (+), (-), (x або ·).

Приклад 4:

$$TNI = \frac{FA/TA + FS/TS + FE/TE}{3} \times 100 \quad (1.3)$$

де TNI – індекс транснаціоналізації;

FA – закордонний обсяг активів;

TA – загальний обсяг активів;

FS – обсяг закордонних продажів;

TS – загальний обсяг продажів;

FE – чисельність закордонних працівників у ТНК;

TE – загальна чисельність працівників у ТНК.

Загальне правило пунктуації в тексті з формулами таке: формула входить до речення як його рівноправний елемент. Тому в кінці формул і в тексті перед ними розділові знаки ставлять відповідно до правил пунктуації. Двокрапку перед формулою ставлять лише у випадках, передбачених правилами пунктуації: а) у тексті перед формулою є узагальнююче слово; б) цього потребує побудова тексту, що передує формулі. Розділовими знаками між формулами, котрі йдуть одна під одною і не відокремлені текстом, можуть бути кома або крапка з комою безпосередньо за формулою до її номера.

Загальні правила цитування та посилання на використані джерела. У кваліфікаційній роботі повинні бути посилання на джерела інформації, з яких отримано матеріал для наукового аналізу (цифровий, фактологічний, документарний), а також на ідеї та висновки, які отримані іншими науковцями та були використані для аргументації думки автора з проблеми, що досліджується. Такі посилання дають змогу відшукати документи і перевірити достовірність відомостей про цитування, дають необхідну інформацію щодо нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг. Посилатися слід на останні за часом видання, найбільш актуальні публікації.

Посилання в тексті на джерела слід зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, «... у працях [1 – 7]...» або «... у праці [8, с. 64]».

Посилання на ілюстрації, таблиці та формули, наведені в кваліфікаційній роботі подаються в круглих дужках.

Приклад 6:

«... Результати дослідження, дають підстави зробити висновок про те, що в умовах світових тенденцій становлення постіндустріального суспільства, найбільш значущими чинниками цього процесу стають економічний, людський, комунікаційний та інноваційний (рис. 3.2; табл. 3.1). ....»

В кінці назв запозичених таблиць та рисунків слід вказати номер використаного джерела.

Приклад 6:

Рис. 1.3. Модель п'яти сил М. Портера [26, с. 125]

У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово «дивись», наприклад, «див. табл. 1.3».

Цитування здійснюється відповідно до таких вимог:

а) текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, із збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий»;

б) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, на кінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

в) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

г) при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів і давати відповідні посилання на джерело;

д) якщо необхідно виявити ставлення автора роботи до окремих слів або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак питання.

є) коли автор кваліфікаційної роботи, наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова, то робиться спеціальне застереження, тобто після тексту, який пояснює виділення, ставиться крапка, потім дефіс і вказуються ініціали автора кваліфікаційної роботи, а весь текст застереження вміщується у круглі дужки. Варіантами таких застережень є: (курсив наш. – М.°Х.), (підкреслено мною. – М.°Х.), (розбивка моя. – М.°Х.).

Оформлення списку використаних джерел. Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, який містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків та пропозицій. Бібліографічний опис літературних джерел оформляють відповідно до Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» (додаток И). Джерела можна розміщувати одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті, в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, у хронологічному порядку.

Нумерація та розміщення в тексті додатків. Додатки оформлюють як продовження кваліфікаційної роботи на наступних її сторінках або у вигляді окремої частини, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті.

Додаток повинен мати заголовок, надрукований вгорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток __» і велика літера, що його позначає. Додатки позначаються послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь.

Приклад 7:

Додаток А

Індекс сприйняття корупції у світі (СРІ) за версією
Transparency International, 2020 р.

Місце у рейтингу	Країна	Індекс СРІ
1	Данія	88
...	...	...
...	...	...

Текст кожного додатку за необхідності може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад, А. 2 – другий розділ додатка А; В. 3.1 – перший підрозділ третього розділу додатка В.

Ілюстрації, таблиці і формули, які розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. Д. 1.2 – другий рисунок першого розділу додатка Д); формула (А. 1) – перша формула додатка А.

РОЗДІЛ 5 ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Підготовка кваліфікаційної роботи до захисту та його організація. Атестація бакалавра передбачає захист кваліфікаційної роботи. До захисту кваліфікаційної роботи допускаються здобувачі вищої освіти, які успішно та повною мірою виконали навчальний план. Кваліфікаційна робота подається керівникові для перевірки у строки, визначені у завданні на виконання кваліфікаційної роботи.

При захисті кваліфікаційної роботи до екзаменаційної комісії подаються:

- кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти;
- подання голові екзаменаційної комісії щодо захисту кваліфікаційної роботи (додаток Г);
- письмова рецензія на кваліфікаційну роботу (додаток Д).

У поданні голові екзаменаційної комісії щодо захисту кваліфікаційної роботи керівник надає відгук про кваліфікаційну роботу. В ньому визначається: актуальність дослідження; доцільність і правильність використаної методології; рівень теоретичного обґрунтування теми дослідження; вміння самостійно вирішувати наукові та практичні задачі; вміння логічно, послідовно, аргументовано викладати матеріал і робити висновки; перспективність запропонованих рекомендацій; чіткість формулювання та глибина висновків; недоліки роботи (за наявності).

На кваліфікаційну роботу також повинна бути рецензія зовнішнього рецензента. У ній має знайти відображення інформація щодо актуальності теми дослідження, досягнення мети, виконання поставлених завдань, теоретичної обґрунтованості та практичної значущості результатів наукового аналізу, цінності отриманих висновків, важливості пропозицій тощо. Рецензія надається письмово і повинна містити загальний висновок щодо рекомендацій до захисту (рекомендовано або не рекомендовано) у екзаменаційній комісії.

Попередній захист кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти проходить на випусковій кафедрі. Здобувачі вищої освіти, кваліфікаційні роботи яких на попередньому захисті були оцінені позитивно, допускаються до захисту на засіданні екзаменаційної комісії. Подана до захисту кваліфікаційна робота повинна мати на титульних сторінках підпис наукового керівника.

Захист кваліфікаційної роботи відбувається прилюдно на відкритому засіданні екзаменаційної комісії, склад якої затверджується в установленому порядку. Під час захисту кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти має показати вміння аргументовано і лаконічно викласти основні результати дослідження, а також надати повні та вичерпні відповіді на питання членів комісії та рецензентів. Захист має супроводжуватись презентацією.

Здобувач вищої освіти готує для виступу доповідь та ілюстративний матеріал. Текст доповіді має відповідати 7-10 хвилинам виступу. Доповідь повинна відобразити: обґрунтування актуальності теми, мету і завдання роботи, основні результати аналізу за темою кваліфікаційної роботи і творчі розробки

автора. Особливе місце має бути відведено обґрунтуванню пропозицій і рекомендацій. Кількість і формат ілюстрацій такий: 6-10 сторінок роздаткового матеріалу (формат А4) та відповідна за обсягом і змістом презентація у Microsoft Office Power Point.

Проведення засідання екзаменаційної комісії при захисті кваліфікаційної роботи включає:

- оголошення прізвища, імені та по батькові здобувача вищої освіти, теми його кваліфікаційної роботи;
- оголошення досягнень здобувача вищої освіти (наукових, творчих), рекомендацій випускової кафедри;
- доповідь здобувача вищої освіти у довільній формі про результати дослідження за темою кваліфікаційної роботи, основні наукові результати, отримані автором у ході дослідження, ступінь виконання завдання; доповідь супроводжується унаочненням матеріалу;
- відповіді на запитання членів екзаменаційної комісії;
- виступ керівника або оголошення його відгуку;
- оголошення рецензії на кваліфікаційну роботу;
- відповіді здобувача вищої освіти на зауваження керівника кваліфікаційної роботи та рецензента;
- оголошення голови екзаменаційної комісії про закінчення захисту.

Процедура захисту протоколюється секретарем екзаменаційної комісії.

Рішення екзаменаційної комісії щодо оцінки результатів атестації та видачі здобувачам вищої освіти дипломів про закінчення вищого навчального закладу, отримання відповідного ступеня вищої освіти та відповідної кваліфікації приймається на закритому засіданні екзаменаційної комісії відкритим голосуванням простою більшістю голосів членів екзаменаційної комісії, які брали участь в її засіданні. При однаковій кількості голосів голова екзаменаційної комісії має вирішальний голос. Оцінки виставляє кожен член екзаменаційної комісії, а голова узагальнює результати кожного здобувача вищої освіти і виставляє оцінку.

Оцінки захисту кваліфікаційних робіт оголошуються в день захисту. Університет на підставі рішення екзаменаційної комісії присуджує здобувачу вищої освіти, який успішно виконав освітню професійну програму Міжнародні економічні відносини спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини ступеня вищої освіти бакалавр, відповідний ступінь вищої освіти та присвоює відповідну кваліфікацію. На підставі цих рішень у закладі вищої освіти видається наказ про завершення навчання.

Критерії оцінювання кваліфікаційної роботи. Оцінювання рівня якості підготовки кваліфікаційної роботи здійснюють члени екзаменаційної комісії на основі встановлених правил, принципів (об'єктивності, індивідуальності, комплексності, етичності та компетентнісного підходу), критеріїв, системи і шкали оцінювання з використанням форм і методів діагностики, визначених програмою атестації з урахуванням рівня досягнення результатів навчання та сформованості програмних компетентностей.

Результати оцінювання рівня якості підготовки бакалавра спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини повинні довести, що випускник продемонстрував здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері міжнародних відносин у цілому та міжнародних економічних, зокрема, а також у процесі навчання, що передбачає застосування новітніх теорій та методів при здійсненні комплексних досліджень світогосподарських зв'язків, характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Результати захисту кваліфікаційних робіт оцінюються з використанням комплексної системи оцінювання за 100-бальною, 4-бальною, та Європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою (за шкалою «А», «В», «С», «D», «E», «FX», «F»), а саме:

1. «Відмінно» (А), (90-100). Тема розкрита повною мірою, в кваліфікаційній роботі міститься глибокий аналіз науково-практичної проблеми та одержані автором значущі результати. Робота не містить помилок з інтерпретації засад теорії та методології дослідження; методика (інструментарій розрахунків) відповідає нормам коректності їх застосування; використані комп'ютерні програмні продукти. Виклад матеріалу логічний послідовний, у роботі наявні необхідні посилання на наукові та інформаційно-нормативні публікації, за результатами дослідження зроблені конкретні висновки. Кваліфікаційна робота оформлена відповідно до вимог. Під час захисту здобувачем вищої освіти продемонстровано глибоке розуміння змісту досліджуваних проблем, вміння застосовувати теоретичні положення для вирішення актуальних питань з практики міжнародних економічних відносин, доводити науково-теоретичні і практичні положення, що виносяться ним на захист. Відповіді на питання членів комісії з захисту кваліфікаційних робіт чіткі, правильні, обґрунтовані.

2. «Добре» (С, В), (74-89). Тема розкрита належним чином, робота містить необхідний аналіз практичних проблем, зміст яких констатують одержані автором результати. Робота відображає правильність інтерпретації засад теорії та методології дослідження; методика (інструментарій розрахунків) застосована на рівні визначення основних параметрів апарату дослідження та в цілому відповідає нормам коректності їх застосування; використані комп'ютерні програмні продукти. Виклад матеріалу логічний послідовний, у роботі наявні необхідні посилання на наукові та інформаційно-нормативні публікації, за результатами дослідження зроблені конкретні висновки. Кваліфікаційна робота оформлена відповідно до вимог; відхилення від встановлених норм незначні та некритичні. Під час захисту здобувачем вищої освіти продемонстровано розуміння змісту досліджуваних проблем, вміння застосовувати теоретичні положення для вирішення актуальних питань з практики міжнародних економічних відносин, доводити науково-теоретичні і практичні положення, що виносяться ним на захист. Відповіді на питання членів комісії з захисту кваліфікаційних робіт правильні та достатньою мірою обґрунтовані; незначні неточності у судженнях здобувача вищої освіти не впливають істотно на правильність трактування економічних категорій,

визначальних теоретичних положень, емпіричних процесів і явищ, що відбуваються в сфері міжнародних економічних відносин.

3. «Задовільно» (E, D), (64-73). Виставляється, якщо тема кваліфікаційної роботи розкрита, але наявна фрагментарність викладеного матеріалу; для практичного аналізу досліджуваної проблеми правильно застосовані необхідні методи, що визначені на рівні основних параметрів апарату дослідження; розрахунки виконані правильно, але у мінімально необхідному для опису досліджуваної проблеми обсязі та з мінімально необхідним залученням аналітичної інформації. Відповіді на питання членів комісії з захисту кваліфікаційних робіт підтверджують опанування здобувачем вищої освіти основного фактичного матеріалу, але формулювання причинно-наслідкових зв'язків між явищами і процесами не є достатньо точним; оперування фактами відбувається на рівні запам'ятовування; практична цінність роботи обмежена; візуальне супроводження роботи наявне, але недостатньою мірою наочне. Кваліфікаційна робота в цілому оформлена відповідно до вимог; виявлені відхилення від встановлених норм не є критичними.

4. «Незадовільно» (FX, F), (1-59). Виставляється, якщо тема кваліфікаційної роботи не розкрита; зміст поданого в документі тексту не відповідає темі. Матеріал подано у суто описовій формі, викладений без логічної послідовності, фрагментарно; теорія та методологія застосовані з істотними порушеннями; основні параметри аналітичного апарату не визначені. Посилання на наукові та інформаційно-нормативні публікації, оформлені з грубими порушеннями та / або недостовірні. Оформлення кваліфікаційної роботи здійснено з істотними порушеннями встановлених норм і є критичними.

За умов, що зазначені, керівник фіксує оцінку «незадовільно» і кваліфікаційна робота до захисту не допускається. Оцінка «незадовільно» також може бути виставлена у випадку, якщо текст кваліфікаційної роботи фактично відповідає змістовним і формальним вимогам, і це дозволяє зробити подання екзаменаційній комісії щодо допуску до захисту, але в рамках зазначеної процедури (захисту кваліфікаційної роботи) здобувач вищої освіти не здатен дати правильні відповіді на питання членів комісії. Якщо здобувач вищої освіти не знає фактичного матеріалу, викладеного в кваліфікаційній роботі, не має теоретичних знань з ключових питань, що визначають основу професії, не вміє застосувати аналітичний апарат до оцінки процесів і явищ – наявні підстави до визнання кваліфікаційної роботи такою, що виконана несамотійно.

За результатами захисту кваліфікаційної роботи на закритому засіданні екзаменаційної комісії більшістю голосів приймає рішення щодо оцінки захисту і роботи.

Додатки

Додаток А

Зразок заяви про затвердження теми кваліфікаційної роботи

До наказу
_____

В. О. ректора Полтавського державного
аграрного університету,
професору В. АРАНЧІЙ
здобувача вищої освіти
ступеня бакалавр 4 курсу 1 групи
освітньо-професійної програми
Міжнародні економічні відносини
спеціальності 292 Міжнародні
економічні відносини
навчально-наукового інституту
економіки, управління, права та
інформаційних технологій
денної форми навчання
Іващенко Іванни Іванівни

ЗАЯВА

Прошу Вас включити в проєкт наказу по університету про затвердження тем кваліфікаційних робіт тему моєї кваліфікаційної роботи в такій редакції «Технічні бар'єри як інструмент зовнішньоторговельної політики країни».

_____ 202_ року

Погоджено:
науковий керівник

Ольга ШКУРУПІЙ

Тема кваліфікаційної роботи здобувачки вищої освіти Іващенко Іванни Іванівни затверджена на засіданні кафедри економіки та міжнародних економічних відносин.

_____ 202_ року (протокол № __)

Завідувач кафедри

Петро МАКАРЕНКО

Додаток Б

Зразок титульної сторінки кваліфікаційної роботи

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ,
ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА МІЖНАРОДНИХ
ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН**

Освітньо-професійна програма Міжнародні економічні відносини
Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
Ступінь вищої освіти Бакалавр

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

Петро Макаренко

_____ 20__ року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Технічні бар'єри як інструмент зовнішньоторговельної
політики країн»

виконав здобувач вищої освіти денної форми навчання

Іващенко Іванна Іванівна

Керівник кваліфікаційної роботи

Ольга ШКУРУПІЙ

Полтава – 20__

Додаток В
Зразок завдання на кваліфікаційну роботу

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ, ПРАВА ТА
ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА МІЖНАРОДНИХ
ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН**

Освітньо-професійна програма Міжнародні економічні відносини
Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
Ступінь вищої освіти Бакалавр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Петро Макаренко

— _____ 20__ року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Івашенко Іванни Іванівни

1. Тема роботи: «Технічні бар'єри як інструмент зовнішньоторговельної політики країн», керівник роботи д.е.н., професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Шкурупій О.В. затверджені наказом вищого навчального закладу від __ _____ 20__ р. № XXX-ст

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи __ _____ 20__ р.

3. Вихідні дані до роботи: документи Світової організації торгівлі, WTO (Угода про технічні бар'єри в торгівлі), Конференції ООН із торгівлі та розвитку (UNCTAD), Міжнародної організації зі стандартизації (ISO), Міжнародної електротехнічної комісії (IEC), документи, які описують практику технічного регулювання та стандартизації провідних країн світу, документи щодо зобов'язань України та ЄС за Угодою про асоціацію в частині визнання еквівалентності товарів та заходів, а також створення механізмів обміну інформацією;

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

Розділ 1. Технічні бар'єри в міжнародній торгівлі як складова нетарифних інструментів регулювання.

Розділ 2. Сучасна практика застосування технічних бар'єрів у зовнішньоторговельній політиці країн.

5. Перелік графічного матеріалу: схеми, рисунки, графіки, діаграми за темою та об'єктом дослідження.

Продовження додатку В

6. Дата видачі завдання __ квітня 20__ р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів кваліфікаційної роботи	Примітка
1	Вибір і затвердження теми роботи		
2	Складання і затвердження розгорнутого плану та завдання на кваліфікаційну роботу		
3	Опрацювання джерел інформації		
4	Збір, вивчення і обробка інформації, необхідної для виконання роботи		
5	Виконання теоретико-методологічних досліджень за темою кваліфікаційної роботи		
6	Виконання аналітичних і проектно-рекомендаційних досліджень за темою кваліфікаційної роботи		
7	Оформлення тексту роботи		
8	Попередній захист роботи на кафедрі		
9	Нормоконтроль		
10	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень і пропозицій		
11	Захист кваліфікаційної роботи		

Здобувач вищої освіти

Іванна ІВАЩЕНКО

Керівник роботи

Ольга ШКУРУПІЙ

Додаток Г
Зразок подання голові екзаменаційної комісії щодо захисту
кваліфікаційної роботи
(формат А5)

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ПОДАННЯ
ГОЛОВІ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ
ЩОДО ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

Направляється здобувач вищої освіти Іващенко І. І. до захисту кваліфікаційної роботи за освітньо-професійною програмою Міжнародні економічні відносини спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини на тему: «Технічні бар'єри як інструмент зовнішньоторговельної політики країн».

Кваліфікаційна робота і рецензія додаються.

Директор інституту

Алла СВІТЛИЧНА

Довідка про успішність

Іващенко І. І. за період навчання в навчально-науковому інституті економіки, управління, права та інформаційних технологій з 20__ року до 20__ року повністю виконала навчальний план за освітньо-професійною програмою з таким розподілом оцінок за:

4-бальною шкалою: відмінно – 64,6 %, добре – 18,8 %, задовільно – 16,6 %;
шкалою ЄКТС: А – 64,6 %; В – 18,8 %; С – 16,6 %; D – 0,0 %; E – 0,0 %.

Методист інституту

Наталія САЗОНОВА

Висновок керівника кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти Іващенко І. І. виконала кваліфікаційну роботу у відповідності до одержаного завдання. Дослідження є актуальним, зважаючи на значущість технічного регулювання, що проявляється у сучасній практиці міжнародних економічних відносин як зростання його впливу на міжнародну торгівлю порівняно з ввільним /вивільним митом або кількісними обмеженнями (традиційними інструментами торговельної політики).

Кваліфікаційна робота є завершеним науковим дослідженням. У теоретичній частині кваліфікаційної роботи визначено сутність нетарифних обмежень торгівлі, міститься огляд їх основних типів, а також представлено технічні бар'єри в міжнародній торгівлі як інструмент нетарифного регулювання. В аналітико-рекомендаційній частині кваліфікаційної роботи висвітлена сучасна практика та умови застосування технічних бар'єрів. Здійснено аналіз впливу торговельних бар'єрів на економіку країн, визначені ефекти доходу, захисту і споживання. Показана специфіка ефектів при застосуванні зазначених обмежень великими країнами (виявлені ефекти внутрішніх доходів та умов торгівлі).

Відповідність принципу наукового підходу при з'ясуванні наслідків

застосування країнами технічних бар'єрів підтверджується побудовою моделі часткової рівноваги за методикою Світового банку. Її застосування дозволило визначити кількісні та цінові ефекти запровадження технічного стандарту, виявити можливості скорочення імпорту в короткостроковому інтервалі часу та розрахувати ефекти запровадження стандарту для великих та малих підприємств. Використане математичне моделювання. Також у кваліфікаційній роботі широко використовуються схеми, рисунки, графіки.

Глибина теоретичного обґрунтування досліджуваної проблеми, коректне застосування методології аналізу та правильні розрахунки забезпечили ґрунтовність висновків. Значущими також є рекомендації щодо поведінки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в умовах застосування урядами країн технічних бар'єрів.

Зміст кваліфікаційної роботи свідчить про вміння автора самостійно вирішувати наукові та практичні задачі, логічно, послідовно, аргументовано викладати матеріал, робити висновки.

Мета кваліфікаційної роботи досягнута, завдання виконані. Кваліфікаційна робота за своїм змістом та оформленням відповідає вимогам освітньо-професійної програми Міжнародні економічні відносини спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини і рекомендується до захисту на засіданні екзаменаційної комісії.

Керівник кваліфікаційної
роботи

Ольга ШКУРУПІЙ

__ ____ 20__ року

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу

Кваліфікаційна робота розглянута. Здобувач вищої освіти Іващенко І. І. допускається до захисту роботи перед екзаменаційною комісією.

Відповідальний за нормоконтроль

Леся Демиденко

__ ____ 20__ року

Завідувач кафедри економіки
та міжнародних економічних
відносин

Петро МАКАРЕНКО

__ ____ 20__ року

Додаток Д

Зразок рецензії на кваліфікаційну роботу здобувача вищої освіти

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу здобувача вищої освіти за освітньо-професійною програмою Міжнародні економічні відносини спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини Навчально-наукового інституту економіки, управління, права та інформаційних технологій Полтавського державного аграрного університету

ІВАЩЕНКО ІВАННИ ІВАНІВНИ

на тему: «Технічні бар'єри як інструмент зовнішньоторговельної політики країн», виконану на кафедрі публічного управління та адміністрування під керівництвом доктора економічних наук, професора, професора кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Шкурупій Ольги Всеволодівни

Зміст і структура кваліфікаційної роботи забезпечують належне розкриття обраної теми дослідження та виконання поставленого завдання. Актуальність теми дослідження визначається широкою практикою застосування технічних бар'єрів у міжнародних торговельних відносинах між країнами.

Теоретичний розділ кваліфікаційної роботи розкриває поняття технічних бар'єрів у торгівлі, надає змістовний історичний аналіз проблеми, акцентуючи на витоках сучасної практики застосування технічних бар'єрів у відносинах між країнами, створює основу для з'ясування сутності таких обмежень та ідентифікації їх видів.

Аналітико-рекомендаційний розділ кваліфікаційної роботи спрямовано на вивчення сучасної практики застосування технічних бар'єрів. Науково-практичний інтерес представляє аналіз Угоди про технічні бар'єри в торгівлі (документ Світової організації торгівлі), а також документів UNCTAD, ICO, ІЕС, що свідчить про професійність здобувача вищої освіти та його вміння роботи з офіційними джерелами інформації.

У цьому розділі кваліфікаційної роботи добре описані принципи та процедури урядових інститутів, що покликані забезпечувати відповідність нормативно-правових актів вимогам економічної обґрунтованості та узгодженості з інтересами суспільства. Визначені умови забезпечення належної регуляторної практики (НРП). Системно проаналізовані положення Кодексу добросовісної практики з розробки, прийняття та застосування стандартів (розділ Угоди про технічні бар'єри в торгівлі). Засновуючись на цьому, визначені наслідки застосування країнами технічних обмежень для споживачів, виробників і бюджету країни. Розрахунки унаочнені за допомогою моделі.

Продовження додатку Д

Значущими для практики первинних суб'єктів господарювання, бізнес яких позиціонується у сфері зовнішньоекономічних відносин є висновки та виведені з них пропозиції щодо поведінки вітчизняних компаній в умовах зміни урядами країн правил застосування технічних бар'єрів.

Загалом, роботі Іващенко І. І. властиві обґрунтованість і конструктивність висновків. Однак, як окреме зауваження, необхідно зазначити, що зміна умов торгівлі при широкому застосуванні Україною технічних бар'єрів навряд чи можлива, оскільки використання цього інструменту зовнішньоторговельної політики щонайменше на сучасному історичному етапі розвитку країни істотно обмежено. Вигоди, тобто покращення умов торгівлі, як правило, отримують великі технологічно розвинені країни. Проте з огляду на майбутній прогрес у розвитку українського суспільства – у довгостроковій перспективі – це цілком обґрунтовано.

Зауваження є дискусійним і не впливає суттєво на загальну позитивну оцінку роботи. Кваліфікаційна робота Іващенко І. І. за змістовним наповненням, структурно-логічною побудовою та технічним оформленням відповідає вимогам, що висуваються до робіт першого (бакалаврського) рівня вищої освіти і рекомендується до захисту на засіданні екзаменаційної комісії.

Рецензент: Іван Кожушенко, директор ТОВ «Техпромекспорт-2000».

Освіта рецензента: ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», спеціальність «Міжнародні економічні відносини»

_____ 20__ року

Додаток Е

Зразок титульної сторінки наочних матеріалів до кваліфікаційної роботи

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ,
ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА МІЖНАРОДНИХ
ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН**

Освітньо-професійна програма Міжнародні економічні відносини
Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
Ступінь вищої освіти Бакалавр

НАОЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Іващенко Іванни Іванівни

на тему: «Технічні бар'єри як інструмент зовнішньоторговельної
політики країн»

Науковий керівник

Ольга ШКУРУПІЙ

Полтава – 20__

Додаток Ж

Зразок реферату кваліфікаційної роботи

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ,
ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА МІЖНАРОДНИХ
ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН**

ІВАЩЕНКО ІВАННА ІВАНІВНА

**ТЕХНІЧНІ БАР'ЄРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ
ПОЛІТИКИ КРАЇН**

Освітньо-професійна програма Міжнародні економічні відносини
Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
Ступінь вищої освіти Бакалавр

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи на здобуття кваліфікації – бакалавр міжнародних
економічних відносин

Полтава – 20__

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 2 розділів, висновків, списку використаних джерел (40 найменувань), 11 додатків. Кваліфікаційна робота містить 12 таблиць, 7 рисунків, викладена на 60 сторінках.

Основний зміст роботи

У першому розділі «Технічні бар'єри в міжнародній торгівлі як складова нетарифних інструментів регулювання» представлено категоріальний апарат дослідження. Визначено місце технічних бар'єрів у системі нетарифних заходів держави, умови, сфери застосування та механізм їх дії. Описано з позицій теорії та методології економетричні моделі, які дозволяють оцінити результати застосування технічних бар'єрів у міжнародній торгівлі – гравітаційну модель міжнародної торгівлі, моделі часткової рівноваги та загальної.

У другому розділі «Сучасна практика застосування технічних бар'єрів у зовнішньоторговельній політиці країн» проаналізовано зміст Угоди про технічні бар'єри в торгівлі (документу Світової організації торгівлі) та документів UNCTAD, ICO, IES. Визначені умови забезпечення належної регуляторної практики (НРП) на основі положень Кодексу добросовісної практики з розробки, прийняття та застосування стандартів. Досліджено наслідки застосування торговельних бар'єрів і здійснено параметричну оцінку впливу їх на економіку країн.

Висновки

1. Організації міжнародної торгівлі властиве розширення практики використання нетарифних засобів регулювання, зокрема технічних бар'єрів, як інструментів сучасного протекціонізму. Вони застосовуються державами-членами СОТ як обмежуючі заходи, що дозволяють в установленому порядку захистити національних товаровиробників від зростання імпорту іноземних товарів, а також як заходи запобігання недобросовісної конкуренції з боку іноземних експортерів.

2. Для виміру впливу технічних бар'єрів, застосованих у сфері торгівлі, на економіку країн використано метод часткової рівноваги та, засновуючись на методиці Світового банку, побудовано формалізовану модель. Її застосування дозволило визначити кількісні та цінові ефекти запровадження технічного стандарту, виявити можливості скорочення імпорту в короткостроковому інтервалі часу та розрахувати ефекти запровадження стандарту для великих та малих підприємств.

3. Відносини між Україною країнами-членами СОТ засновані на виконанні зобов'язань та прав, які визначені в рамках Угоди про технічні бар'єри в торгівлі. У відносинах з ЄС Україна вживає необхідних заходів для поступового досягнення відповідності технічним регламентам цього об'єднання з метою приєднання до Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції (АСАА). Для України першочергового значення набувають удосконалення діючих механізмів технічного регулювання (стандартизації). В інтересах насичення товарних ринків та їх розвитку на засадах паритетних конкурентних відносин з іноземними виробниками важливими є забезпечення пріоритету міжнародних стандартів перед вітчизняними, сприяння гармонізації стандартів якості вітчизняної продукції з

міжнародними стандартами, а також забезпечення належного контролю якості продукції. Впровадження технічних бар'єрів у торгівлі виправдано виключно за виникнення загрози для споживачів. Їх необхідно впроваджувати з метою захисту здоров'я чи життя людей, тварин, рослин, захисту навколишнього середовища, відповідно до норм Угоди СОТ про технічні бар'єри в торгівлі.

Список публікацій здобувача

1. Іващенко І. І. Застосування принципів належної регуляторної практики у сферах технічного регулювання й санітарного та фітосанітарного захисту. *Матеріали науково-практичної конференції за результатами проходження виробничих практик*, Випуск __, 20__ р. Полтава : РВВ ПДАУ, 20__. С. xxx-xxx.

2. Іващенко І. І. Внутрішня політика ЄС у сфері технічного регулювання та стандартизації. *Наука, освіта, технології, інновації в умовах глобалізації: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.*, м. Київ, 4 жовт. 20__ р. Київ, 20__. С. xx-xx.

АНОТАЦІЯ

Іващенко І. І. Технічні бар'єри як інструмент зовнішньоторговельної політики країн. Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти бакалавр за освітньо-професійною програмою Міжнародні економічні відносини 292 Міжнародні економічні відносини. Полтавський державний аграрний університет, Полтава, 20__.

Досліджено питання теорії і практики застосування технічних бар'єрів як інструменту зовнішньоторговельної політики країн; здійснено аналіз регуляторних документів і практики їх прикладання до забезпечення взаємовигідних торговельних відносин між країнами.

Обґрунтовано умови, сфери застосування та механізм дії технічних бар'єрів як заходу нетарифного регулювання та інструменту зовнішньоторговельної політики країн.

Ключові слова: протекціонізм, торговельні відносини, нетарифне регулювання, технічні бар'єри, зовнішньоторговельна політика.

ANNOTATION

Ivashchenko I.I. Technical barriers as a tool of foreign trade policy of the countries. Qualifying work as a manuscript.

Qualifying work for a Bachelor's degree in the educational and professional program International Economic Relations 292 International Economic Relations. Poltava State Agrarian University, Poltava, 20__.

The issues of theory and practice of technical barriers application as a tool of foreign trade policy of countries are studied; the analysis of regulatory documents and the practice of their use to ensure mutually beneficial trade relations between countries is carried out.

The conditions, application fields and the mechanism of technical barriers as a measure of non-tariff regulation and a tool of foreign trade policy of the countries are justified.

Keywords: protectionism, trade relations, non-tariff regulation, technical barriers, foreign trade policy.

Додаток 3

ВСТУП

Актуальність теми. Міграційна політика – одна з найактуальніших проблем розвитку сучасних міжнародних економічних відносин, що строює інтерес як для науковців, так і для практиків. Важливо зазначити, що забезпечення ефективності міграційної політики держави є також надзвичайно суспільно значущою проблемою.

Нині Україна активно долучена до міжнародних відносин у сфері руху населення – як економічно та соціально, так і політично. Незважаючи на те, що протягом більш сіддесяти років країна була виключена із глобальних міграційних процесів, внутрішні міграції, основними факторами яких були урбанізація та диференціація регіонального розвитку, мали широкий розмах та стимулювали вивчення рухливості населення, сприяючи формуванню дослідницьких напрямків та шкіл. На їх основі відбувається сучасний розвиток зазначеного напрямку досліджень. З останніх за часом необхідно назвати роботи таких науковців як: Ринздак О.Т. [2], Весельська Л.А. [5], Малиновська О.А. [6, 21], Шапоренко О. І. [8], Сидорчук О.Г. [9], Петрова Я.В. [20], котрі зробили свій внесок у дослідження питань міграційної політики.

Оцінюючи глобальні процеси, що відбуваються нині у сфері міграції, необхідно зазначити, що у всіх країнах зростає частка населення, залученого у ці процеси. Їх управління перестало бути винятковою прерогативою держави. У цей процес включається дедалі більше нових гравців – роботодавців, профспілок, рекрутських агентств, туристичних та інших фірм, котрі займаються наданням послуг з організації пересування.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри економіки та міжнародних економічних відносин «_____».

(назва теми, грантової програми тощо)

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є дослідження сучасної міграційної політики України. Поставлена мета передбачає вирішення наступних завдань:

1. Визначити теоретичні підходи до з'ясування сутності міграції та міграційної політики.
2. Дослідити наднаціональне інституційне середовище міграційних процесів.
3. Проаналізувати міграційні процеси в контексті глобалізації та виявити найбільші міграційні коридори.
4. З'ясувати зміст та основні напрями міграційної політики ЄС.
5. Визначити фактори, стан та наслідки для України зовнішніх міграційних процесів.
6. Оцінити дієвість інституційного забезпечення міграційної політики України та виявити напрями його удосконалення.

Об'єктом дослідження є інституціоналізація відносин, що виникають у сфері міжнародної міграції.

Предметом дослідження є регулювання міграційних процесів в Україні.

Методи дослідження. У процесі дослідження були використані методи теоретичного та емпіричного пізнання: індукції та дедукції, аналізу та синтезу, абстрактно-логічний аналіз, системний, порівняльний, методи аналізу й синтезу, абстрагування й узагальнення, формально-юридичний та ін.

Інформаційною базою дослідження є публікації вітчизняних та зарубіжних науковців, документи органів виконавчої влади України (Державна служба статистики України, Державна міграційна служба України, розпорядження та постанови Кабінету Міністрів України) та міжнародних організацій (Міжнародної організації з міграції, Інтерполу та FRONTEX), Web-ресурси.

Практичне значення одержаних результатів. Одержані результати дослідження використано FERREXPO ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат»: запропоновано заходи з запобігання відтоку працівників за кордон.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження за темою кваліфікаційної роботи було оприлюднено на науково-практичній конференції «Науково-практична. конференція за підсумками проходження здобувачами вищої освіти виробничих практик» (м. Полтава, 2022).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 2 наукові праці:

1. Василенко М. Ф. Зміст та основні напрями міграційної політики ЄС. *Ефективна економіка*. 2022. № 4. С. 50-56.

2. Василенко М. Ф. Інституційне забезпечення міграційної політики України. *Матеріали наук.-практ. конф. за підсумками проходження здобувачами вищої освіти виробничих практик*. Вип. 15. Полтава: ПДАУ, 2022. С. 49–52.

Обсяг і структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі змісту, вступу, двох розділів, шести підрозділів, висновків, додатків та списку використаних інформаційних джерел. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 56 сторінок друкованого тексту; обсяг основного тексту – 40 сторінок. Робота містить 8 таблиць, 6 рисунків, 5 додатків. Список використаних джерел налічує 23 найменування.

**ПРИКЛАДИ
ОФОРМЛЕННЯ БІБЛОГРАФІЧНОГО ОПИСУ
У СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

**згідно ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні
положення та правила складання» з урахуванням правок (код УКНД 01.140.40)**

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги	
Один автор	1. Андріяш В. Державна етнополітика України в умовах глобалізації. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. 328 с. 2. Краснова М. В. Договори в екологічному праві України : навч. посіб. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Алерта, 2012. 216 с. 3. Дробот О. В. Професійна свідомість керівника : навч. посіб. Київ : Талком, 2016. 340 с. 4. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних систем країн Західної Європи: інституційний вимір. Львів : Тріада плюс, 2004. 392 с. 5. Скидан О. В. Аграрна політика в період ринкової трансформації : монографія. Житомир : ЖНАЕУ, 2008. 375 с. 6. Федорова Л. Д. З історії пам'яткоохоронної та музейної справи у Наддніпрянській Україні. 1870-ті-1910-ті рр. Київ, 2013. 373 с.
Два автора	1. Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 130 с. 2. Богма О. С., Кисильова І. Ю. Фінанси : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 102 с. 3. Гура О. І., Гура Т. Є. Психологія управління соціальною організацією : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 212 с. 4. Васильєв С. В., Ніколенко Л. М. Доказування та докази у господарському процесі України : монографія. Харків : Еспада, 2004. 192 с. 5. Каткова Т. В., Каткова А. Г. Закінчення досудового слідства у кримінальних справах : практ. посіб. Харків : Право, 2011. 136 с.
Три автора	1. Комаров В. В., Світлична Г. О., Удальцова І. В. Окреме провадження : монографія / за ред. В. В. Комарова. Харків : Право, 2011. 312 с. 2. Кузнецов М. А., Фоменко К. І., Кузнецов О. І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності : монографія. Харків : ХНПУ, 2015. 338 с. 3. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2015. 476 с. 4. Zhovinsky E.Ya., Kryuchenko N.O., Paparyha P.S. Geochemistry of Environmental Objects of the Carpathian Biosphere Reserve. Kyiv, 2013. 100 p.
Чотири і більше авторів	1. Прилипко С. М., Ярошенко О. М., Мороз С. В., Малиновська К. А. Укладення трудового договору: теоретико-прикладне дослідження : монографія. Харків : Юрайт, 2013. 288 с. 2. Основи охорони праці : підручник / О. І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2016. 264 с. 3. Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляєв Ю. М., Ткаченко І. Г. Варіаційне числення та методи оптимізації : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 84 с. 4. The mutual fund industry: Competition and investor welfare / R. G. Hubbard et. al. New York, NY : Columbia University Press, 2010. 256 p.
Автор(и) та редактор(и)/упорядники	1. Березенко В. В. PR як сфера наукового знання : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 362 с. 2. Гель А. П., Семаков Г. С., Яковець І. С. Кримінально-виконавче право України : навч. посіб. / ред. А. Х. Степанюк. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 624 с.

	<p>3. Грошевий Ю. М. Вибрані праці / упоряд.: О. В. Капліна, В. І. Маринів. Харків : Право, 2011. 656 с.</p> <p>4. Дахно І. І., Алієва-Барановська В. М. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / за ред. І. І. Дахна. Київ : ЦУЛ, 2015. 560 с.</p> <p>5. Експлуатація і технічне обслуговування газорозподільчих станцій магістральних газопроводів / заг. ред. А. А. Руднік. Київ, 2003. 370 с.</p>
Без автора	<p>1. Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ століття / упоряд. В. Агеєва. Київ : Смолоскип, 2016. 904 с.</p> <p>2. Експлуатація і технічне обслуговування газорозподільчих станцій магістральних газопроводів / заг. ред. А. А. Руднік. Київ, 2003. 370 с.</p> <p>3. Політологічний енциклопедичний словник / упоряд. В. П. Горбатенко. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ : Генеза, 2004. 736 с.</p> <p>4. Софія Київська: Візантія. Русь. Україна. Вип. II. Київ, 2012. 464 с.</p> <p>5. <i>Twenty-four hours a day</i>. Miami, FL : BN Publishing, 2010. 400 p.</p>
Багатотомне видання	<p>1. Енциклопедія історії України : у 10 т. / ред. рада: В. М. Литвин (голова) та ін. ; НАН України, Ін-т історії України. Київ : Наук. думка, 2005. Т. 9. 944 с.</p> <p>2. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. Київ : Ін Юре, 2007. Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінології. 424 с.</p> <p>3. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права : в 6 т. Харьков : Право, 2007. Т. 4 : Особенная часть. Косвенные налоги. 536 с.</p> <p>4. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології : вибр. твори. Київ : Рад. шк., 1983. Т. 1. 480 с.</p>
Частина видання	
Книги	<p>1. Алексєєв В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. <i>Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні</i> : монографія. Чернівці, 2012. С. 151–169.</p> <p>2. Коломоєць Т. О. Адміністративна деліктологія та адміністративна деліктність. <i>Адміністративне право України</i> : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ, 2009. С. 195–197.</p> <p>3. Наумов М. С. Напрями впливу інтелектуалізації економіки на розвиток ринкових відносин в Україні. <i>Трансформаційні процеси в суспільстві в умовах інформаційної економіки</i> : монографія / В. П. Решетило, М. С. Наумов, Ю. В. Федотова ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків, 2014. С. 213–241.</p> <p>4. Саблук П. Т. Напрямки розвитку економіки в аграрній сфері виробництва. <i>Основи аграрного підприємництва</i> / за ред. М. Й. Маліка. Київ, 2000. С. 5–15.</p>
Тези доповідей, матеріали конференцій	<p>1. Антонович М. Жертви геноцидів першої половини ХХ століття: порівняльно-правовий аналіз. <i>Голодомор 1932-1933 років: втрати української нації</i> : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 133–136.</p> <p>2. Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. <i>Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених</i> : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р.). Запоріжжя, 2014. С. 134–137.</p> <p>3. Зінчук Т. О. Економічні наслідки впливу продовольчих органічних відходів на природні ресурси світу. <i>Органічне виробництво і продовольча безпека</i> : зб. матеріалів доп. учасн. II Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир : Полісся, 2014. С. 103–108.</p> <p>4. Микитів Г. В., Кондратенко Ю. Позатекстові елементи як засіб формування медіакультури читачів науково-популярних журналів. <i>Актуальні проблеми медіаосвіти в Україні та світі</i> : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 3-4 берез. 2016 р. Запоріжжя, 2016. С. 50–53.</p>

Статті з продовжувачих та періодичних видань	<ol style="list-style-type: none"> 1. Кобильник В. Порівняльний метод як основа політологічного дослідження. <i>Збірник наукових праць «Політологічні студії»</i>. 2011. № 2. С. 54–65. 2. Коломоець Т. О. Оцінні поняття в адміністративному законодавстві України: реалії та перспективи формулювання їх застосування. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46. 3. Загірняк М., Костенко А. Про користування можливостями міжнародної бази даних Scopus. <i>Вища школа</i>. 2017. № 5–6. С. 48–55. 4. Кармазіна М., Могилевець О. Становлення і розвиток порівняльної методології в політичних дослідженнях. <i>Політичний менеджмент</i>. 2006. № 5. С. 3–17. 5. Коваль Л. Плюси і мінуси дистанційної роботи. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 1 листоп. (№ 205). С. 5. 6. Біленчук П., Обіход Т. Небезпеки ядерної злочинності: аналіз вітчизняного і міжнародного законодавства. <i>Юридичний вісник України</i>. 2017. 20-26 жовт. (№ 42). С. 14–15. 7. Bletskan D. I., Glukhov K. E., Frolova V. V. Electronic structure of 2H-SnSe₂: ab initio modeling and comparison with experiment. <i>Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics</i>. 2016. Vol. 19, No 1. P. 98–108. 8. Dalton R.J. Comparative politics of the industrial democracies: from the Golden Age to island hopping <i>Political Science</i>. 1991. № 2. P. 15–43.
Інші видання	
Законодавчі та нормативні документи	<ol style="list-style-type: none"> 1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с. 2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. <i>Голос України</i>. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22. 3. Деякі питання стипендіального забезпечення : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 р. № 1050. <i>Офіційний вісник України</i>. 2017. № 4. С. 530–543. 4. Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017-2020 роки : Указ Президента України від 21.02.2017 р. № 43/2017. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 23 лют. (№ 35). С. 10. 5. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 р. № 40. <i>Офіційний вісник України</i>. 2017. № 20. С. 136–141. 6. Інструкція щодо заповнення особової картки державного службовця : затв. наказом Нац. агентства України з питань Держ. служби від 05.08.2016 р. № 156. <i>Баланс-бюджет</i>. 2016. 19 верес. (№ 38). С. 15–16.
Архівні документи	<ol style="list-style-type: none"> 1. Лист Голови Співки «Чорнобиль» Г. Ф. Лепіна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Масола щодо реєстрації Статуту Співки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. <i>ЦДАГО України</i> (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71. 2. Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. <i>ЦДАВО України</i> (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3. 3. Наукове товариство ім. Шевченка. <i>Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України</i>. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.
Патенти	<ol style="list-style-type: none"> 1. Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с. 2. Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6C09K11/00, G01T1/28, G21H3/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.

Препринти	<p>1. Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1).</p> <p>2. Шилияев Б. А., Воеводин В. Н. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ / ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов. Харьков : ННЦ ХФТИ, 2006. 19 с.: ил., табл. (Препринт. НАН Украины, Нац. науч. Центр «Харьк. физ.-техн. ин-т»; ХФТИ2006-4).</p>
Стандарти	<p>1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація).</p> <p>2. ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). [Чинний від 2005-04-01]. Вид. офіц. Київ : Держспоживстандарт України, 2006. 181 с.</p> <p>3. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).</p>
Каталоги	<p>1. Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Донец. ботан. сад НАН Украины. Донецк : Лебедь, 2005. 228 с.</p> <p>2. Историко-правовая спадщина України : кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Земляніщина. Харків, 1996. 64 с.</p> <p>3. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : кат.-довід. / авт.-упоряд.: М. Зобків та ін. ; Упр. Культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів : Новий час, 2003. 160 с.</p>
Бібліографічні покажчики	<p>1. Боротьба з корупцією: нагальна проблема сучасності : бібліогр. покажч. Вип. 2 / уклад.: О. В. Левчук, відп. за вип. Н. М. Чала ; Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 60 с.</p> <p>2. Микола Лукаш : біобібліогр. покажч. / уклад. В. Савчин. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 356 с. (Українська біобібліографія ; ч. 10).</p> <p>3. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича в незалежній Україні : бібліогр. покажч. / уклад.: Н. М. Загородна та ін.; наук. ред. Т. В. Марусик; відп. за вип. М. Б. Зушман. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2015. 512 с. (До 140-річчя від дня заснування).</p>
Електронні ресурси	<p>Влада очима історії : фотовиставка. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId=15725757& (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>2. Мар'їна О. Контент-стратегія бібліотек у цифровому середовищі <i>Бібліотечний вісник</i>. 2016. № 4. С. 8–12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2016_4_4 (дата звернення: 26.09.2017).</p> <p>3. Ганзенко О. О. Основні напрями подолання правового нігілізму в Україні. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2015. № 3. – С. 20–27. – URL: http://ebooks.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/juridichni/VestUr2015v3/5.pdf. (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>4. Що таке органічні продукти і чим вони кращі за звичайні? Екологія життя : веб-сайт. URL: http://www.eco-live.com.ua/ (дата звернення: 12.10.2017).</p>
Автореферати дисертацій	<p>Гнатенко Н. Г. Групи інтересів у Верховній Раді України: сутність і роль у формуванні державної політики : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2017. 20 с.</p>

	<p>2. Кравчук В. М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 Харків, 2010. 36 с.</p> <p>3. Старовойт С. В. Видавнича діяльність Національної академії наук України у 1918–1933 рр. : автореф. дис. ... канд. іст. наук. Київ, 2003. 20 с.</p>
Дисертації	<p>1. Євдоченко О.О. Європейське бізнес-середовище в розвитку міжнародної економічної діяльності : дис... канд. екон. наук : 08.05.01 / Київський національний економічний ун-т. Київ, 2005. 235 с.</p> <p>2. Левчук С. А. Матриці Гріна рівнянь і систем еліптичного типу для дослідження статичного деформування складених тіл : дис. ... канд. фіз.-мат. наук : 01.02.04. Запоріжжя, 2002. 150 с.</p> <p>3. Вініченко О. М. Система динамічного контролю соціально-економічного розвитку промислового підприємства : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04. Дніпро, 2017. 424 с.</p> <p>4. Bryant B. D. A sequentially articulated experiment to compare two instructional software input infrastructures: Doctoral dissertation / University at Albany. Albany, NY, 1998. 150 p.</p>

Затверджено до друку науково-методичною радою, протокол № 1 від 30.08.2021 р.
Формат 60x90^{1/16}. Папір офсетний (білий 70-80 г/м²).
Ум. друк. арк. 3,04. Авт. арк. 4,19.
Тираж 25 пр. Гарнітура Times New Roman Cyr.

Друк – ННІ ЕУПІТ